

students-future educators of cultural and historical experience accumulated by mankind, and its transfer, developed by social practice, that is, the assimilation of knowledge, skills, types and methods of activity.

Key words: education, specialist, educator, professional competence, integration, interactive learning, activities.

УДК: 373.3.016:81-028.31

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.302-309

Мар'яна Гордійчук

Mariana Hordiichuk

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР ІЗ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL WORK ON USING ROLE-PLAYS TO FORM SENIOR PRESCHOOLERS' SOCIAL AND COMMUNICATIVE SKILLS

У класичній і сучасній лінгводидактичній науці формування соціально-комунікативних навичок спілкування вважається одним з основних показників розумового розвитку дитини, проте в сучасній методиці особливості усвідомлення дошкільниками мовної дійсності, зокрема потенційні можливості їхнього мовленнєвого розвитку на кожному віковому етапі, вивчено недостатньо. Дослідження зазначеної проблеми, без сумніву, важливе як для загального розвитку дітей дошкільного віку, так і для їхньої підготовки до систематичного навчання в школі. Важливим вихідним положенням процесу формування граматично правильного мовлення дітей дошкільного віку є твердження, що мовленнєвий досвід охоплює, по-перше, практичне володіння рідною мовою, по-друге, “емпіричне узагальнення спостережень над мовою, одержаних її носієм незалежно від спеціальних знань про мову”, що відповідає феномену “чуття мови”. Дитина дошкільного віку оволодіває правильною звуковимовою в нерозривному зв'язку зі своїм психічним розвитком, у єдності з розвитком предметно-практичної діяльності, мислення, спілкування. Провідну роль у засвоєнні мови дитиною відіграють невідповідність між цілями і наявними засобами спілкування, між бажаним і досягнутим, між формою і змістом висловлювання. Головною умовою виникнення і вирішення цих протиріч є спілкування дитини з дорослим, у процесі якого він спонукає й заохочує до правильної звуковимови. Прикінцевою метою засвоєння рідної мови є досконале володіння мовленнєвими засобами, що передбачає граматичну правильність як ознаку високої культури мовлення і вимагає усвідомлення значень слів, їх літературних форм, а також уміння використовувати їх доречно й точно залежно від контексту мовленнєвої ситуації, з орієнтацією на слухача, учасника спілкування. У процесі оволодіння дітьми дошкільного віку навичками комунікативного спілкування важливу роль відіграє практичне засвоєння ними граматики та вміння оперувати словами, що належать до певного лексико-граматичного розряду відповідно до завдань комунікації.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток дошкільника, психолого-педагогічний супровід соціально-комунікативних навичок дітей дошкільного віку, спільна змістова діяльність, словесна творчість дошкільника.

Дошкільна освіта є першою ланкою системи неперервної освіти, яка закладає основи соціокультурного становлення особистості. Серед першочергових завдань, спрямованих на підсилення ролі дошкільної освіти і виховання в сучасних умовах, є перехід до їх гуманізації, що виходить із піднесення цінності людини. Це пов'язується насамперед із реалізацією

компетентнісного підходу, який протистоїть понятійній тріаді ЗУНів (знання – вміння – навички), заперечує самоцінність знань, які розглядаються лише як засіб набуття особистісних сенсів, орієнтування в соціокультурному довіллі, спосіб задоволення особистості дитини. Дошкільна освіта і дошкільне виховання покликані забезпечити:

- емоційний і мотиваційний розвиток дитини;
- її інтелектуальний і мовленнєвий розвиток;
- розвиток довільної поведінки.

Подальший індивідуальний шлях розвитку особистості дитини продовжується в початковій школі. Підготовка дітей до школи має відповідати вимогам і критеріям оцінки дошкільної зрілості дитини, що передбачає її фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток, готовність до взаємодії з довколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності, які визначають і забезпечують легку адаптацію дитини до нового соціального статусу і є фундаментальними для дошкільного дитинства [2, с. 51].

В основу реалізації Державного стандарту покладаються особистісно зорієнтований і компетентнісний підходи, що зумовлює чітке визначення результативної складової змісту виховання в початковій школі. Провідне місце в ньому належить сукупності компетентностей, у тому числі й комунікативній компетентності, під якою розуміється “здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями” [6].

Науковці визначають термін “педагогічна умова” як певну обставину чи обстановку, яка впливає (прискорює чи гальмує) на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості [2, с. 97].

Необхідність першої педагогічної умови – *підготовка вихователів дошкільної ланки та вчителів 1-х класів, які працюють у навчально-виховному комплексі, до формування в дітей та учнів-першокласників основ культури спілкування, застосування у відносинах з дітьми діалогічного стилю спілкування* – зумовлювалася тим, що у розвитку мовлення дітей, формування у них основ культури спілкування провідна роль належить дорослим. Від культури мовлення дорослих, від того, як вони спілкуються з дитиною, скільки часу приділяють мовленнєвому спілкуванню з нею, залежать її успіхи у засвоєнні основ культури спілкування [6, с. 15].

Завдяки емоційній близькості з дорослими, в дитини формуються відкритість до соціальних впливів, готовність сприймати інших людей, інтерес до спілкування з ними [1, с. 3-5]. Залучаючись у систему взаємин із дорослим, дитина першочергово є об’єктом його активності, але, “оволодіваючи пропонованою дорослим провідною діяльністю, стає суб’єктом цих взаємин”, а отже, і суб’єктом культури спілкування.

Сучасний рівень розвитку психолого-педагогічної науки свідчить, що багато чого у поведінці людини виникає на основі спостереження за поведінкою іншого. Тому, чим більше дитина має можливостей для спілкування з дорослими та однолітками, особистісні якості і поведінка яких можуть бути охарактеризовані як гуманістичні, тим більша вірогідність того, що вона буде поводитися так само [2, с. 33]. Гуманістичний стиль ставлення педагога до дитини – колиска духовного її народження. Формування у дітей моральних норм поведінки, залучення їх до кращих зразків культури спілкування може забезпечити лише гуманне ставлення дорослих до дітей, тому що воно створює середовище любові, співчуття, взаємної поваги, що, по суті, є поведінкою, яка відповідає нормам моралі. Дитина поступово засвоює цю мораль, а надалі вже сама здатна виявляти доброзичливе ставлення до оточуючих людей [3, с. 74].

Емоційна функція спілкування виявляється у взаємовпливі, взаємопереживанні та взаємозбагаченні людей. При цьому спрацьовують такі механізми, як наслідування, навіювання, співпереживання, зараження позитивними справами та вчинками. За допомогою цих механізмів діти сприймають, засвоюють, закріплюють у свідомості та поведінці моральні погляди, почуття, норми, які склалися [5, с. 26].

Педагогічне спілкування – продуктивне спілкування. Його результатом є духовне збагачення двох сторін: і педагога, і дітей. Однак таке збагачення можливе лише за умов, коли педагог, займаючи позицію суб'єкту контакту, ставиться до дитини, учня також як до суб'єкту. Тобто спілкування педагога з ними набуває суб'єкт-суб'єктної характеристики. У реальності це означає:

- по-перше, повагу до особистості кожної дитини, визнання її суб'єктивної волі, права на незгоду, вибір поведінки і дій;
- по-друге, інтерес до внутрішнього світу дітей, співпереживання їхнім проблемам;
- по-третє, сприйняття індивідуальності кожної дитини з усіма притаманними їй якостями.

У цьому контексті не можемо не погодитися з О. Кононко, яка зауважує, що педагог має зайняти позицію партнера із спілкування та спільної діяльності. Через цю позицію педагог вправляє малят у соціальній поведінці – налагоджує з ними співробітництво, співдружність, встановлює взаєморозуміння. Дитина відчуває свою цінність, вчиться довіряти дорослим, покладатися на іншого та на свій здоровий глузд, учитись брати до уваги як власний досвід, так і досвід іншої людини, використовувати свої права і виконувати обов'язки, долати егоцентризм, вправляти у творчості [1, с. 3-6].

Проблема наступності у роботі дитячого садка і школи є комплексною. У ній можна виділити анатомо-фізіологічний, психолого-педагогічний і педагогічно-організаційний аспекти.

Ще В. Сухомлинський зазначав, що “гра для дошкільника – це дуже серйозна справа. В грі перед дитиною розкривається світ, розкриваються її творчі здібності. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це велике світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається живлющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, яка запалює вогник допитливості”. Продовжуючи цю думку, він писав: “У грі немає людей більш серйозних, ніж маленькі діти. Граючись, вони не лише сміються, але й глибоко переживають, іноді страждають” [6, с. 93-94].

Надаючи великого значення виховному потенціалу гри, В. Сухомлинський, звертаючись до вчителів писав: “... Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Без цього вона – засушена квітка” [10, с. 72].

Гра виконує багато функцій.

Освітня функція гри полягає у тому, що вона тісно пов'язана з навчанням, оскільки в ній відбувається важливий процес здобуття знань, який активізує розумові здібності дитини, її увагу, пам'ять, увагу [7, с. 9-11].

Виховна функція гри полягає у формуванні моральних уявлень про бережливе ставлення до довкілля і норми поведінки, позитивні і негативні риси особистості. Вона сприяє формуванню моральних почуттів, благородних прагнень, навичок колективного життя, створення між дітьми відносин, які ґрунтуються на дружбі, справедливості, відповідальності перед товаришами. Завдяки правилам гри відкриваються великі можливості для виховання у дітей уміння підпорядковувати свою поведінку нормам співжиття і спілкування з людьми, які її оточують. Правила стають моральними нормами, які регулюють взаємини дітей. Необхідність дотримання правил в умовах колективної гри спонукає кожну дитину співвідносити свої дії з діяльністю інших гравців [2, с. 14].

У вихованні дітей 5 – 7 років беруть участь не лише батьки, а й педагоги – вихователі та вчителі. Отже, вимоги до дитини повинні бути єдиними, для чого батьки мають бути обізнаними зі змістом та методами виховної роботи у дитячому садочку та в школі, володіти педагогічною культурою – знаннями і практичними вміннями у різних аспектах сімейного виховання, батьківської виховної діяльності [2, с. 38]. Педагогічна культура батьків є показником їхньої загальної культури, в якій “відображено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї”, “складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності” [8, с. 43].

Опрацювання програм спрямовувалося на вирішення таких завдань:

- формування у дітей уявлення про місце спілкування в житті людини, важливість культурної поведінки під час спілкування з оточенням;
- вивчення та закріплення слів подяки і вибачення, мовних і немовних способів вітання та прощання, форм звертання до дорослих і однолітків, знайомих і незнайомих людей, навчання застосовувати вербальні (ввічливі слова, фрази) і невербальні (мова жестів, міміка) засоби спілкування й адекватно реагувати на слова співрозмовника;
- ознайомлення з різними емоціями, навчати розуміти свої емоції та розпізнавати емоції інших людей;
- розвиток умінь вербально та невербально виражати емоції;
- виховання доброзичливого, чуйного ставлення до оточення, вміння співпереживати та співчувати йому;
- розвиток уміння слухати й чути співрозмовника;
- формування позитивного ставлення до процесу спілкування, бажання спілкуватися.

Оскільки завдання програм стосувалися всіх структурних компонентів культури спілкування, робота проводилася за трьома основними напрямками. Перший з них орієнтувався на формування у дітей уявлень про етичні норми спілкування, способи вербального і невербального вираження емоцій під час спілкування. Другий напрям – на розвиток емоційного ставлення до процесу спілкування та співрозмовника (доброзичливість, співпереживання, співчуття, повага до співрозмовника та радість за іншого). Третій напрям передбачав накопичення дітьми практичного досвіду (використання вербальних і невербальних способів спілкування, вміння слухати і чути співрозмовника, адекватно реагувати на його висловлення).

Наведемо орієнтовний зміст (уривки) деяких із занять, які проводилися з метою формування основ культури спілкування у старших дошкільників та молодших школярів.

Так, перша тема “Я – людина серед людей” знайомила дошкільників із поняттям спілкування і була спрямована на формування у дітей уявлення про значення спілкування в житті людини. Методи та форми роботи, що використовувалися на заняттях, сприяли формуванню у дітей основ культурної поведінки і ввічливості під час спілкування з оточуючими, передбачали роз'яснення важливості добра у спілкуванні та значення дружби у житті.

Заняття з дошкільниками розпочиналося бесідою такого змісту:

- Що таке спілкування?
(Діти відповідали “розмови”, “бесіди”, “коли одна людина говорить, а інша слухає”).
- Так, люди зустрічаються і розмовляють, тобто спілкуються. Під час спілкування ми щось розповідаємо або про щось запитуємо, просимо поради або даємо пораду. При цьому ми можемо бути радісними або засмученими, здивованими або наляканими, відчувати цікавість або байдужість. Усе це і є спілкуванням.
- Як ви вважаєте, чи є якісь правила спілкування?
(Більшість дітей вважала, що правил спілкування не існує, інші – не були впевнені в цьому).

Так, на першому заняття за темою “Я – людина серед людей” дошкільники слухали й обговорювали оповідання В. Оберемок “Як друзі ведмедика провчили”. На наступному занятті проводилася інсценізація (за допомогою іграшок) цього оповідання, що давало змогу виявити міру усвідомлення дітьми поганих і добрих вчинків Ведмедика та його друзів.

Наступним кроком у роботі з формування основ культури спілкування дітей стало ознайомлення їх із ситуаціями вітання та прощання.

Тема “Вітання та прощання” мала за мету познайомити дошкільників зі словами привітання і прощання; навчити немовним засобам вітання та прощання; заохотити вживати слова привітання та прощання у повсякденних ситуаціях спілкування.

Опрацювання теми “Вітання та прощання” починалося бесідою про слова вітання.

- Вітання бувають різні. Так, зранку ми кажемо: “Доброго ранку”, вдень – “Доброго дня”, “Добривдень”, у вечорі – “Доброго вечора”. Але незалежно від часу дня, ми можемо привітатися за допомогою слів “Вітаю”, “Здрастуйте”, “Радий бачити вас / тебе”, “Мое шанування”, “Доброго здоров'я”.

- Ці слова ми використовуємо, коли вітаємося з дорослими, рідними або друзями. Але вітаючись з добрими друзями, ми можемо сказати: “Привіт”.
Нагадували, що чарівні слова вітання завжди промовляються з посмішкою, дивлячись людині у вічі. (*Пропонували подивитися один на одного і посміхнутися*).
- Коли люди вітаються, вони можуть супроводжувати слова вітання нахилом голови та жестом (частіше під час вітання друзів та однолітків). (*Діти віталися, киваючи головою і жестом руки*).
- Ви можете торкнутися руки або плеча людини, з якою вітаєтесь. Такий жест є доречним у привітанні з друзями, однолітками або родичами. Цей жест означає, що людина вам не байдужа, вам приємно з нею спілкуватися і ви добре до неї ставитеся. (*Демонстрували, діти повторювали*).

Розробляючи заняття з дошкільниками, використовували метод моделювання та програвання ситуацій.

На відміну від рольової гри, в якій кожна дитина отримувала певну роль і мала дотримуватися відповідної поведінки, *метод моделювання та програвання ситуацій* передбачав вільний вибір дітьми ролей і моделей поведінки. Виконання ролей психологічно налаштувало дитину на мовні дії, які очікували від неї інші у певних ситуаціях. Це сприяло тому, що в реальних аналогічних ситуаціях дитина діяла адекватно. Щоб спілкування відбувалося природно, важливо, щоб діти діяли і говорили під впливом щирих почуттів. Тому запропоновані для моделювання ситуації брали з повсякденного їх життя.

1. Уранці ви заходите до дитячого садка і зустрічаєте вихователя з іншої групи.

Що ви скажете? Чи будете називати виховательку на ім'я та по батькові? Чи можна кивнути головою, коли будете вітатися? Чи будете ви посміхатися? Як не можна вітатися?

2. Ви зайшли у свою групу. Привітайтеся з вихователькою та іншими дітьми.

Як привітаєте виховательку? Дітей? Будете вітати друзів кожного окремо чи звернетесь до всіх одразу? Чи слід при цьому посміхатися?

3. Увечері ви прийшли до магазину, куди часто ходите з батьками за продуктами. Як ви привітаєте продавця?

На наступному занятті з дошкільниками, вивчаючи слова прощання, також використовували метод моделювання та програвання ситуацій. Акцент робився на немовних способах прощання та поведінки у ситуаціях прощання.

У процесі виконання цієї роботи діти виявляли активність, більшість із них добре орієнтувалася у ситуаціях спілкування, вживала потрібні слова. Під час інсценізації школярі адекватно реагували на слова співрозмовника, доповнюючи своє мовлення доречними жестами і мімікою.

Старшим дошкільникам запропонували пограти в дитячий садок і відтворити ситуації вітання і прощання. Були визначені такі ролі: вихователя, хлопчика, мами хлопчика, дівчинки, тата дівчинки, помічника вихователя, троє дітей у групі, завідувачки дитячим садком.

Організуючи роботу з дітьми, орієнтувалися на те, щоб навчити їх способам взаємодії з іншими людьми; дати знання щодо поведінки у різних ситуаціях спілкування, сформувати вміння адекватного реагування на слова співрозмовника.

У процесі опрацювання теми “Слово чемне кожному приємне” дошкільники знайомилися з цими словами, з мовними та немовними способами їх вираження, на основі практичних дій оволодівали вміннями використовувати ввічливі слова.

Читання – це “віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе”, а художня література “...дає ... образи і малюнки, уяви і розуміння з приводу щоденних взаємовідносин людей, пробуджує, поширює й ушляхетнює уяву і почуття, виховує визнання того, що в цих взаємовідносинах є гарного і негожого, морального і непуцящого, закидає в душу його ідеальні поривання” [6, с. 159].

Читання художніх творів, яке ми використовували під час роботи за тематикою розробленої нами програми, обов'язково супроводжувалося аналізом та обговоренням почутого. Використання цього прийому давало змогу виявити розуміння дітьми тих чи інших правил

спілкування, з'ясувати, які з них їм добре відомі, а з якими вони малознайомі чи незнайомі зовсім. Під час обговорення творів звертали увагу не лише на правильні слова персонажів, а й підводили дітей до усвідомлення наслідків помилкових висловлювань чи дій. У такий спосіб старші дошкільники і молодші школярі краще опановували вміннями розрізняти позитивне й негативне, прийнятне і неприйнятне для культури спілкування.

Наприклад, старшим дошкільникам читали оповідання В. Сухомлинського “Навіщо дякують?”, запитували, навіщо дякувати струмочку, який цього не почує. Оскільки діти не змогли дати відповідь на це запитання, пояснювали, чому треба бути вдячними не лише людям, а й природі навколо нас.

– Люди можуть дякувати не лише людям, а й природі, яка їх оточує, наприклад, сонечку за тепло; дощику за водичку, яка поливає врожай; вітру за те, що розганяє хмари тощо. Коли людина дякує, вона показує, що вона вихована і ввічлива, цінує слова та вчинки інших. І неважливо, кому людина дякує, сонечку чи іншій людині.

Після цього запропонували дітям поглянути навколо і сказати, кому або чому і за що ми могли б сказати: “дякуємо”? Діти наводили багато прикладів, що засвідчило їхнє розуміння важливості слів подяки: нянечці, яка прибирає в кімнатах; вітру, який приносить улітку прохолоду; батькам, які піклуються; песику, який охороняє садочок тощо. Організуючи таке обговорення, зважали на те, що, бесіда, яка проводиться одразу після читання художнього твору під керівництвом педагога, забезпечує дітям справжнє орієнтування на позитивні зразки поведінки, допомагає диференціювати “хороше” і “погане”, усвідомити, що можна наслідувати, а що треба засуджувати. У процесі таких етичних бесід у дітей формувалося вміння наслідувати приклади хороших людей, позитивних героїв художніх творів.

Молодші школярі активно відповідали на поставлені запитання. Труднощі викликало останнє запитання, яке стосувалося висновків. Не всі діти змогли дати на нього відповідь. Тому висновки складали всі разом: бути ввічливим і чемним, вживати чарівні слова, поважати інших, бути доброзичливими. Надалі інсценізували діалоги Павлика з дідусем, бабусею, сестрою, братом: спочатку голосно і неввічливо, а потім чемно, вживаючи чарівні слова, дивлячись у вічі, тихим голосом.

Для закріплення вживання словосполучення “будь ласка” зі старшими дошкільниками проводилася гра “Будь ласка” (виконання команд, але лише в тому разі, якщо вони супроводжувалися фразою “будь ласка”). Гра більшою мірою спрямовувалася на увагу дітей, але після гри зауважували на важливості вживання “чарівного” слова “будь ласка” під час спілкування, особливо, коли звертаємося до когось із проханням.

У своїй роботі широко використовували обговорення прислів'їв та приказок. Прислів'я і приказки – це своєрідний кодекс моральної поведінки. Метою прислів'я з давніх часів було виховання. Пояснення прислів'я – це завжди розв'язування розумової задачі, залучення до народної мудрості, оволодіння правилами життя у суспільстві [4].

Дітям було запропоновано поміркувати над такими прислів'ями та приказками:

Будь ласка не кланяється, а дякую спину не гне.

З другом говори ввічливо: від грубого слова близький стає чужим.

Ввічливих і лагідних скрізь шанують.

Цей вид роботи з дошкільниками ми застосували вперше, тому їм було важно було пояснити зміст прислів'їв. Зважаючи на це, проводили роз'яснювальні бесіди, які будувалися у вигляді запитань. Наприклад:

– Чи буває нам важко, коли ми нахилиємося і піднімаємо великий камінь? А коли кажемо “будь ласка”? Отже, сказати “будь ласка” зовсім не важко, тому й кажуть, що “Будь ласка не кланяється”.

Ознайомлення дошкільників зі словами вибачення відбувалося за допомогою бесіди, в якій розповідали, що іноді виникають ситуації, коли нам слід вибачитися. Запитували, що це за ситуації? Оскільки це запитання викликало у дітей певні труднощі, пропонували їм переглянути відео матеріал про різні ситуації, коли одна людина повинна просити вибачення в іншої.

– Хлопчик, проходячи повз стіл, за яким сидить вихователька, зачепив книжки і скинув їх додолу.

– Дівчинка, одягаючи пальто, зачепила хлопчика рукою.

Знайомили дітей зі словами, які вживаються під час вибачення: вибач; вибачайте; вибачте, що турбую; даруйте; пробачте; прошу вибачити; прошу пробачення; перепрошую. Надалі повідомляли, що коли ми вибачаємося, то не лише промовляємо слова вибачення, а й показуємо, що ми зробили щось ненавмисно, що нам шкода (посмішка з відтінком прикрості; прохальний погляд в очі; запитальний погляд із піднятими бровами; прикладання руки до грудей; складання долонь на рівні грудей; легкий уклін; кивок головою; дотик; поглажування партнера по руці, плечу).

Для вправління дітей у застосуванні слів вибачення та відповідних дій розміщували їх по колу і просили по черзі звернутися до свого сусіда та попросити вибачення, супроводжуючи свої слова належною мімікою та жестами. Цим самим відбувалося закріплення мовних і немовних засобів, які слід використовувати у ситуаціях вибачення.

Найбільш ефективними формами і методами роботи виявилися: бесіди, розповіді, наочні методи (відеоролики; мультфільми; малюнки, фотографії, плакати); словесні методи (бесіди – етична, вступна, підсумкова; читання (слухання) творів художньої літератури – оповідань, казок, віршів; обговорення прислів'їв та приказок; вивчення скоромовок); практичні методи (ігри; ігрові вправи; розв'язання проблемних ситуацій; малювання; співи; інсценізації; моделювання та програвання ситуацій спілкування; розповіді дітей; складання казок; створення колажів).

Оцінюючи розвиток дитини, необхідно аналізувати не лише формальні показники володіння нею мовними засобами (звуковимова, словник, грама-тика), а й комплексне уміння, яке характеризує успішність мовної взаємодії, При цьому виділяються такі комунікативно-мовленнєві дії:

- уміння аналізувати емоційний та інформаційний зміст ситуації спілкування для того, щоб увійти в неї;
- комунікативно-мовленнєві вміння, що характеризуються адекватністю мовленнєвих висловлювань різним ситуаціям (оформлення думки в мовлення);
- уміння установлювати контакт із партнером спілкування з використанням невербальних та мовних засобів;
- мовні (лінгвістичні) вміння (володіння словником, звуковою та граматичною правильністю, інтонацією, темпом, тоном, дикцією).

Названі критерії свідчать про наявність у дитини діяльності, спрямованої на побудову образу самої себе та іншої людини, тобто на задоволення потреби в спілкуванні.

Психологічні досягнення мовленнєвої сфери виявляються у поведінці, свідомості та самосвідомості, ціннісних орієнтаціях, пов'язаних з людиною. Можна сказати, що психологічна характеристика комунікативно-мовленнєвого розвитку, відбиваючи емоційні, когнітивні, лінгвістичні, вольові вияви, демонструє психологічні досягнення особистості на різних рівнях (поведінка, свідомість, особистість).

Взаємозумовленість базових основ комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини, які віддзеркалюють поведінкові, лінгвістичні, особистісні надбання психологічного розвитку дитини, демонструє найважливіший закон потенціювання: вища психічна функція, якою є мовлення, і характеристики досягнень особистісного рівня починають керувати підструктурою психологічних якостей, з яких вони вирости (поведінкою, свідомістю) [6, с. 11].

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. : А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук ; авт. кол. : А.М. Богущ, Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч [та ін.]. Київ : Вид-во МОН, 2012. 26 с.
2. Білан О. Українське дошкільля : програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

3. Закон України “Про дошкільну освіту”. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 02.03.2018).
4. Гісь О. В Країні Міркувань : посібн. з розвитку логічного і творчого мислення для 1-4 кл. Львів : Світ, 2001. 272 с.
5. Голян Л. Мовленнєве спілкування. Старша група. Методичне забезпечення базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі”. Тернопіль : Навчальна книга Богдан , 2010. 112 с.
6. Голян Л. Слово до слова – буде розмова. Хрестоматія. Старша група. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2010. 168 с.
7. Грушко О. Плекаймо критичність мислення // Дошкільне виховання. 2009. № 3. С. 9-11.
8. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: [опыт теоретического и экспериментального психологического исследования]. Москва : Педагогика, 1986. 240 с.
9. Кононко О. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини // Дошкільне виховання. 1999. № 5. С. 3-6.
10. Лисенко Н.В., Кирста Н.Р. Педагогіка українського дошкільця : у 3 ч. Київ : Вища школа, 2006. Ч. 1. 302 с.
11. Положення про дошкільний навчальний заклад // Дошкільне виховання. 2003. № 5. С. 3-6.

Classical and modern linguo-didactics social-communicative speech skills as one of the main indicators of a child's mental development, but the peculiarities of language reality awareness by preschoolers and potential possibilities of their speech development at each age level, are not investigated in current methodology. The study of the pointed problems, is vital both for general development of preschool children and for their preparation for schooling.

An important starting point of the process of forming grammatically correct speech of preschool children is the statement that speech experience encompasses practical knowledge of mother tongue, and the “empirical generalization of observations of the language obtained by its native speaker regardless of special knowledge of the language” which corresponds to the phenomenon of “sense of language”. The child of preschool age acquires the correct sound inseparably in connection with his mental development, in unity with the development of subject-practical activity, thinking, communication.

The leading role in child's language acquisition is given to the contradictions between the goals and means of communication, between desired and achieved, between the form and the content of expression. The main condition for the emergence and resolution of these contradictions is the communication of the child with the adult, in the process of which he encourages the child to correct pronunciation. The ultimate goal of mastering a native language is perfect mastery of speech, which implies grammatical correctness as a sign of a high speech culture and requires awareness of the word meanings, their literary forms, as well as the ability to use them appropriately, and accurately depending on the context of the speech situation, oriented on the listener the participant of communication.

In the process of mastering the skills of communicative communication skills preschool children by an important role is given to practical learning of grammar and the ability to operate words belonging to a certain vocabulary in accordance with the tasks of communication.

Key words: *speech development of preschool children, psychological and pedagogical support of artistic activity of preschool children, common content activity, verbal creativity of preschool children.*